

**24. Česká literatura 20. století v kontextu světové literatury.
Najvýznamnejšie osobnosti a diela.**

A) Charakterizujte tematickú, myšlienkovú a umeleckú orientáciu
českej literatury 20. století mezivojnového obdobia

Jaroslav SEIFERT

- držiteľ Nobelovej ceny za lit.
- písal len vtedy, keď cítil, že má čo povedať. Nepísal na objednávku (bol nepohodlný režimu => bol zakázaný až do 1989). Bol oveľa známejší v zahraničí
- nepatril k žiadnej skupine, tvoril, len keď cítil potrebu. Až do svojej smrti išiel svojou vlastnou cestou. V dielach vypovedá o jednoduchých, ale dôležitých veciach (domov, matka, detstvo, láska, potreba spolupatričnosti medzi ľuďmi)
- do lit. vstúpil proletárskymi básňami:

zb. Město v slzách

Samá láska

- 20. r. - zapojil sa do čes. poetizmu - diela:

Na vlnách T.S.F. (Telegraphie sans filiste) (vplyv futurizmu)

Poštovní holub

Slavík zpívá špatně

Maminka - zb. venovaná matke

Koncert na ostrově - po 2SV

Petr Bezruč

- rozsahom veľmi úzke dielo, zhrnuté do jedinej zb. Slezské písně
- tvorba má regionálny char. (P.B. - bard - ospevovateľ Sliezska)
- 2 tematic. okruhy:

A) národná tematika - 70 000; Bernard Žár - odnárrodnov. Slezanov

B) sociálna problematika - Ostrava; Maryčka Magdonova; Ondráš

Ivan OLBRACHT

Česká dramatická tvorba

Osvobozené divadlo

- nové témy aj ich spracovanie, avantgarda, reagovalo viac na svetovú modernú drámu ako slov. divadlo

Jiří Voskovec, Jan Werich

- herci, režiséri, autori (spolupracoval s nimi hudobný skladateľ Jaroslav Ježek)

- koncom 20. rokov začali ich hry byť skutočnou politic. satirou.

Jedna z prvých: antická hra z rímskych dejín Caesar

- v ostrom tóne boli aj ďalšie: Osol a tieň

Kat a blázon (reakcia na nástup Hitlera k moci), reakcia na

hrozbu fašizmu pre ČSR: Rub a líce; Pěst na oko

- spoločné filmy: Svet patří nám, Púder a benzín, Hej rup

- úspešné filmy JW: Byl jednou jeden král, Císařův pekař ...

- Voskovec neskôr odišiel do Paríža (UNESCO), potom navždy do USA

B) Aké novátorstvo vniesli do literárneho kontextu významné osobnosti českej literatúry (Karel Čapek, Jaroslav Hašek, Jiří Wolker, S. K. Neumann, Vítězslav Nezval a ďalší)?

Karel ČAPEK

- začínal tvoriť s bratom Josefom
- orientácia - na fantastickú a SCI-FI lit. (zakladateľ SCI-FI v českej lit.)(prostriedok, ktorým chcel varovať ľudí a svet pred zneužitím výtvarných vedy a tech. - bál sa, že sa V a T objavy môžu obrátiť proti ľudstvu a zničiť ho).
- vstup do lit.:
Zbierky poviedok: Záživé hlubiny; Krakonošova zahrada
Drámy: Adam Stvořitel (o novodobom Adamovi, kt. chce stvoriť nový, lepší svet, no nepodarí sa mu to - ľudstvo je nepoučiteľné)
Ze života hmyzu (jednotl. druhy hmyzu zastupujú ľudí, hlavne ich zápor. vlastnosti)

Tvorba po 1918:

Romány: Továrna na absolutno

Krakatik

Válka s mloky

Drámy: R.U.R. (Rossumovi univerzální roboti)

Bílá nemoc (odsúdenie akejkoľvek diktatúry)

Matka (obč. vojna v Špan.)

R.U.R. (Rossumovi univerzální roboti)

Rossum - anglický vynálezca, skonštruuje stroje, kt. majú nahradit človeka v práci. Začína ich sériová výroba, ľudia sú nahradení (...bude sa nám dobre žiť). Avšak roboty rastú (IQ), ľudia si to neuvedomujú. Ľudia sa prebudia, až keď sa roboti vzbúria a začnú premyslene vyvražďovať ľudí. Zabijú všetkých, potom sa začne boj medzi nimi o moc. Hrozí vyhubenie akéhokoľvek života na zemi (KČ si vtedy povie - dost). Ostanú len robot a robotka, dostanú zázračným spôsobom. Ľud. cit - novodobí Adam a Eva (nádej na záchranu života).

Válka s mloky (1936)

- satiricko-alegorický román (satira v 1. časti)
- námorný kapitán vycvičí mloky na lov perlorodiak, mloky sa vyvíjajú, rýchlo rozmnožujú. Nastávajú záplavy, ľudia sa musia sťahovať na vyššie položené miesta (mloky podmývajú pevninu, aby získali životný priestor). Mloky vyhlásia vojnu, hrozí vyhubenie ľudstva. Našťastie - nastáva zvrät (ľudia sa stiahnu na najvyššie miesta, mloky si začínajú zavádzať => začnú bojovať medzi sebou o moc), ľudia sú zachránení - optimizmus, viera v normálnych ľudí.
- mloky (sú hnedé - ako nacistické uniformy; potrebujú "Lebensraum" - ako faš. Nemci)

Jaroslav HAŠEK

Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války

- úplne nový pohľad na vojnu (komicko - satirický)
- dielo vznikalo postupne, obsahuje uzavreté príbehy obyč. člov.
- Švejk nie je hrdinom v pravom zmysle slova, skôr antihrdinom
- groteskný pohľad na tragédiu, absurditu vojny, výsmech z rakúskej armády, z rak. militarizmu
- román je moderne komponovaný (nie chronologicky, nie je ani príčinná súvislosť) - voľné pospájanie scén a situácií, v kt. sa Švejk prejavuje.

Vítězslav NEZVAL

- jeho básne zobrazujú život zo všetkých stránok, snažia sa prežívať život podobne ako vitalisti (ako krásne dobrodružstvo).
  - surrealista
  - chápal surreal. ako prostr. absolútnej revolúcie na ceste za slobodou jednotlivca i ľudskej spol. Zb.: Žena v množném čísle
Praha s prsty deště
Absolutní hrobař
  - zb. Pantomima - obsahuje velké skladby
    - cyklus Abeceda - pripomína Rimbaudove "Samohlásky" - hovorí o jednotliv. tvaroch písmen abecedy
- Edison - oslava vedy a techniky, radosť zo života, kontrasty vysvieteného večerného veľkomesta

- poetizmus - moderný umelec. smer (K. Teige ho nazval "umenie žiť a užívať život"), do popredia stavali city, obraz, fantáziu, poznávanie vzdialených krajín, asociáciu. Zdrojom inšpirácie bola imaginácia (obrazotvornosť, predstavivosť). Zakladatelia: kritik Karel Teige, V. Nezval. Jeho predstavitelia požadovali tvorivú slobodu básnika, voľnú fantáziu, predstavivosť. Vo svojej tvorbe nadviazali na G. Apollinairea - prevzali asociatívnu met. Objavili netradičné metódy, uvoľnili strofu, priniesli nový rým (asonancia - zhoda len 2 alebo 3 hlások
  - nedokonalý rým)

Jiří WOLKER

- proletárska poézia
- 1. bás. zb. Host do domu - životný optimizmus mladého človeka, ktorý verí v život, v lásku, v dobro. Prejavuje sa kresťanský humanizmus (láska je všeliek, môže odstrániť všetko zlo, stačí ľudí milovať) a láska - k ľuďom, ale aj veciam (básne Poštovní schránka, Okno, Věci)
- po tejto zb. básnik ochorel - mení sa jeho pohľad na život, do tvorby sa dostáva tragický tón. Takýto char. má 2. zb. Těžká hodina - strata detstva (naivita, idealizmus, dôverčivosť), uvedomenie si, že láska nestačí na odstránenie zla. Básne majú väčšinou baladický tón (Balada o snu, Balada o očích topičových, U rentgenu, Balada o námořníkovi, Balada o nenarozeném dítěti)
- po autorovej smrti ďalšie básne v zb. Z pozůstalosti
- písal aj poviedky so sociálnou tematikou Slůžka a rozprávky pre deti (O kominíkovi; O milionáři, který ukradl slnko)
- mal kladný vzťah k SK (mal tu priateľov, bol tu na liečení TBC)
- tušenie predčas. smrti prezrádza vlastný náhrob.nápis (epitaf):
*Zde leží Jiří Wolker básník, jenž miloval svět
a za spravedlnost jeho šel se bít.
Dřív než moh' srdce k boji vytasit
zemřel mlád dvacetčtyři let.*

Stanislav Kostka NEUMANN

- prešiel viacerými etapami tvorby:

- sociálne ladená proletár. poézia Sen o zástupu zoufajících
- futurizmus - Nové zpěvy - dielo rozdelené do cyklov, v kt. vyjadril obdiv k človeku, ľud. poznaniu, rozumu. Vyzdvihuje objavy, no varuje pred tým, aby objavy neboli zneužitú (cyklus "Zpěvy ticha")
- prírodná lyrika (zb. Kniha lesů, vod a strání)
- občianska poézia (2. pol. 30. r.)(zb. Bezodný rok; Zamořená léta)

C) Nájdite spoločné znaky v tvorbe niektorých predstaviteľov českej, slovenskej prípadne svetovej literatúry - doložite na konkrétnych príkladoch.

Jan OTČENÁŠEK - Romeo, Julie a tma (láska & vojna)

Rudolf JAŠÍK - Námestie svätej Alžbety (láska & vojna)

Jiří WOLKER

Ladislav NOVOMESKÝ

D) Ako sa prejavuje (pozitívne i negatívne) v slovenskom jazyku príbuznosť češtiny, uveďte príklady

Prejavy príbuznosti češtiny a slovenčiny

- kladné: obohacovanie slovnej zásoby preberaním slov z druhého jazyka
- záporné: - nesprávne používanie rovnako znejúcich slov, príp. doslovných prekladov (předat <> predať)
  - používanie bohemizmov (rada namiesto rád)
  - preberanie pádových väzieb z češtiny (naučit se něčemu namiesto naučiť sa niečo)